

משימה 4.1 – משאבי הטבע, הסביבה והנוף בישראל הם של כולנו

4.1.1 – חלק א – אוי כינרת שלנו...

מס' שאלה	דרגת קושי	הישגים צפויים	תשובות נכונות צפויות	תשובות תלמידים		ציינון
				תשובות נכונות	תשובות שגויות	
1	קשה	איתור פרטים בטקסט ושייכות למושג צורות נוף, על בסיס ידע קודם שנלמד והבנת המושג.	צורות הנוף המוזכרות בקטע: ימה, נהר, נחל, חוף/חופים.	"ימה, נחלים, חופים".	"שטחי חקלאות, בתי מלון, מתקני נופש, עצים".	ענו נכון על 2 צורות נוף – 2 נק' ענו נכון על צורת נוף אחת או לא נקטו בשם הכללי של צורת הנוף – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'
2	קלה	איתור פרטים בטקסט.	מקורות המים של הכינרת הם שניים: האחד - מי הגשמים, והשני - נהר הירדן ונחלים הנשפכים אל הכינרת ממערב וממזרח.	"נהר הירדן ומי גשמים"; "מי גשמים ונחלים".	"1 נק'": "נהר הירדן ונחלים הנשפכים אליו".	ענו נכון על שני סוגי המקורות – 2 נק' ענו תשובה חלקית – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'
3א	בינונית	איתור פרטים בטקסט, והקשה לגבי השימושים של מי הכינרת בסביבה הקרובה.	מי הכינרת משמשים כמקור פרנסה לדייגים ולעוסקים בתיירות ונופש, ומשמשים את החקלאים להשקיית שטחי חקלאות בקרבתה. מי הכינרת משמשים גם כמקום לביילוי ולנופש לאנשים המגיעים אליה.			ענו נכון על 3-4 דברים – 2 נק' ענו נכון על 1-2 דברים – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'
3ב	בינונית	איתור פרטים בטקסט.	מי הכינרת המוזרמים במוביל הארצי לאזורי הארץ השונים משמשים לצרכים ביתיים, תעשייתיים וחקלאיים.			ענו נכון על 3 השימושים – 2 נק' ענו נכון על 1-2 שימושים – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'
4 א, ב, ג	ממוצע שלושת הסעיפים: בינונית	הבנת המושג (אבן היסוד) "תופעה", וזיהוי תופעות המתרחשות על פי הטקסט או על בסיס ידע קודם שנלמד. הבחנה בין תופעה טבעית לתופעה מעשה ידי האדם.	תופעות מעשה ידי האדם: שאיבת מים; דייג; זיהום המים; תיירות; בניית בתי מלון וחניונים, ביילוי ונופש. תופעות טבעיות: זרימת מים לכינרת; עלייה במפלס המים; צמחייה; מערבולות/גלים; המצאות דגים. תופעה טבעית ומעשה ידי האדם: ירידה במפלס המים.	"מעשה ידי אדם: שאיבת יתר של מי הכינרת, זיהום מי הכינרת על ידי: מי ביוב, השלכת פסולת. תופעה טבעית ומעשה ידי אדם: מפלס הכינרת יורד".	ענו נכון על התופעה ועל סוגה – 2 נק' ענו רק על התופעה או ציינו רק שם עצם (ביוב, בתי מלון) – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק' הציינון הוא על כל אחת מ-3 התופעות סה"כ 6 נק'	
5א	קלה	איתור פרטים בטקסט.	הילדים: אספו את הזבל בשקיות והשאירו את השקיות על החוף למרות שהיו פחי אשפה בקרבת מקום. בני המשפחה: לא הגיבו על מעשה הילדים (לא עשו דבר).	"מעשה הילדים הוא עצלנות, כי במקום לשים את הזבל בפח הם הניחו אותו על החוף. לפי דעתך, להורים לא אכפת המעשה של הילדים, לא עניין אותם אם הם ישימו בפח או על החוף".	ענו נכון על שני הדברים – 2 נק' ענו רק על אחד הדברים – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'	

4.1.1 – חלק א – אוי כינרת שלנו... (המשך)

מס' שאלה	דרגת קושי	הישגים צפויים	תשובות נכונות צפויות	תשובות תלמידים		צינון
				תשובות נכונות	תשובות שגויות	
ב5	קשה	הקשה ממקרה פרטי למקרה כללי והבעת דעה, על בסיס ניתוח אירועים דומים, בהקשר להתנהגות שאינה ראויה.	השפעת התנהגות בני המשפחה על דרך התנהגותם של נופשים אחרים: יתכן שיהיו אנשים וילדים שעלולים לחקות את המעשה; אולי יהיו אנשים שיעירו למי שיתנהג כך.	"מי שיבוא אחרי המשפחה הזאת יחשוב שאפשר להשאיר שם זבל"; "הנופשים האחרים יכולים לחשוב שהמעשה הוא מעשה טוב ויכולים לעשות אותו גם כן"; "אנשים יכולים לראות מה המשפחה עשתה ולא קיבלה עונש ואז גם כל שאר המשפחות ילכלכו את הסביבה".	"יהיה מסריח והחוף יהיה מלוכלך ואולי האשפה תיסחף לים ויהיה שם מלוכלך".	ענו נכון – 2 נק' תשובה כללית לא מוסברת ("ישפיע לרעה") – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'
ג5	קלה	הבעת דעה ביחס ליכולת ההשפעה של התקשורת בשיח הציבורי בנושאים אקטואליים, כמו איכות הסביבה: שמירה על מי הכינרת, על בסיס ידע קודם שנלמד בנושא תקשורת המונים.	שידרו את הכתבה בטלוויזיה כי המדיום של הטלוויזיה מאפשר ליידע על אירועים בנושאים שונים, ובדרך זו להמחיש את חשיבות הבעיה/הנושא, במטרה להעלות למודעות הציבור, לעורר דיון ושיח ציבורי, להשפיע על התנהגות הציבור.	"שידרו את הכתבה משתי סיבות: אחת כדי להזהיר את האנשים שאסור, שניים – בשביל שיראו איך מתנהגים אנשים"; "שאנשים אחרים יראו כמה זה חמור להשאיר זבל על החוף"; "משדרים את זה כי יש אנשים שרוצים לנפוש בכינרת ויש אנשים שדואגים לכינרת".	ענו נכון – 2 נק' ענו תשובה חלקית – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'	
א6	קשה	הגדרת המושג "רשות הרבים" על בסיס ידע קודם שנלמד.	"רשות הרבים" הוא מקום השייך לכולם ואין עליו בעלות פרטית.	"שטח ציבורי ולא פרטי"; "רשות הרבים זה מקום או משהו השייך לכולם ולא רק לך"; "מקום פתוח לכל הציבור הרחב".	"אם רק אתה מלכלך אתה גורם שכולם יסבלו".	ענו נכון – 2 נק' ענו תשובה מרומזת – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'
ב6	בינונית	הבנת הצורך בחוק לשמירת הניקיון ברשות הרבים והסדרת חיי הציבור, על בסיס ידע קודם שנלמד.	מטרת חקיקת החוק היא לשמור על סדר ציבורי ועל איכות חיים; השלכת פסולת ברשות הרבים פוגמת באיכות החיים ולכן מצאו לנכון לחוקק חוק כזה.	"להרתיע אנשים שלא יזרקו זבל"; "כדי שילמדו לאט לאט שאסור ללכלך מקומות ציבוריים"; "שאנשים יחשבו פעמיים לפני שהם מלכלכים מקום ציבורי".	ענו נכון – 2 נק' מייחסים את החקיקה לכינרת בלבד – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'	
ג6	קלה	הגדרת תפקיד של נציג רשות ממשלתית על בסיס ידע קודם שנלמד בהקשר לאכיפת חוקים.	תפקידו של הפקח: 1. בקרה על מידת יישום החוק: השגחה על ניקיון רשות הרבים, הקפדה על השלכת אשפה למקום המיועד. 2. אכיפת החוק בדרכים שונות: התראה/אזהרה, קנס, עונש, הרתעה.	"לשמור על סביבה נקייה ולפקח, ואם משהו מלכלך הפקח נותן לו עונש" 1 נק': "תפקידו של הפקח לשים לב לסביבה"; גורם מרתיע – "כאשר אנשים יראו את הפקח הם לא יזרקו זבל".	ענו נכון – 2 נק' התייחסו רק לדבר אחד – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'	
ד6	קלה	העלאת הצעה שיש בה ביטוי לדרך של אכיפה או חינוך מנקודת מבטו של בעל תפקיד, על בסיס ניתוח אירועים דומים.	הפקח אכף את החוק והטיל קנס על המשפחה; הזהיר את המשפחה ורשם את פרטיה; הסביר את ההשלכות של התנהגות המשפחה; עמד על כך שהמשפחה תאסוף את הזבל.	"שינקו את הזבל שהשאירו ואם לא יעשו זאת הפקח יתן להם קנס"; "שיותר לא יזהמו את החוף כי אם יזהמו אותו יצטרכו לשלם קנס גדול יותר".	ענו נכון – 2 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'	

4.1.1 – חלק א – אוי כינרת שלנו... (המשך)

ציינון	תשובות תלמידים		תשובות נכונות צפויות	הישגים צפויים	דרגת קושי	מס' שאלה
	תשובות שגויות	תשובות נכונות				
התייחסו לכינרת ולחופיה – 2 נק' התייחסו רק לאחד מהם – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'		"איש לא ירצה לבוא יותר לכינרת... לא יהיה לנו מים כי את רוב המים לוקחים מהכינרת וימותו חיות רבות: דגים, סרטנים..."; "לא יהיה נעים לשתות את מימיה, לנוח בחופיה, לאכול בחופיה, ולהתרחץ במי הכינרת"; "החוף יהיה מסריח והחקלאים לא יוכלו להשתמש במי הכינרת".	השינויים שיחולו בימת הכינרת ובחופיה אם אנשים רבים יזהמו אותה: השפעה רעה על הדגה ועל איכות מי השתייה; פגיעה בתנאי הנופש והרחצה, דבר שימנע מאנשים מלהגיע למקום לנפש.	הקשה ממקרה פרטי למקרה כללי על בסיס הבניית הידע בהקשר לפוטנציאל של מי הכינרת וחופיה.	בינונית	7א
מיקוד המסר/רעיון מרכזי – 2 נק' עיצוב מושך ויצירתי – 2 נק' התייחסו חלקית (אחד המרכיבים לוקה בחסר) – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק' סה"כ 4 נק'		"אם נלכלך בסוף נסתבך"; "נא לא לזהם אחרת נזק יגרם"; "אם תשמרו על איכות הסביבה יהיה לכם חום ואהבה"; "שמרו על הכינרת ותהיו בצמרת"; "אתם שומרים על הטבע, הטבע ישמור עליכם"; "אם על חופי הכינרת נשמור, לאיכות הסביבה נעזור".	בכרזה צריכים לבוא לביטוי שני מרכיבים: 1. מסר ותוכן 2. ביצוע הולם לכרזה.	סיכום והצגת הרעיונות שהובנו במשימת המבחן באמצעות הכנת כרזה שתבטא יצירתיות ורלוונטיות לנושא.	קלה	7ב

4.1.1 – חלק א – אוי כינרת שלנו... (המשך)

ציינון	תשובות תלמידים		תשובות נכונות צפויות	הישגים צפויים	דרגת קושי	מס' שאלה
	תשובות שגויות	תשובות נכונות				
ענו נכון – 2 נק' נתנו דוגמה ללא הגדרה או הסבר – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'	"דבר שאנו זקוקים לו ומשתמשים בו"; "משאב טבע הוא ששואבים מים ממקור מים כלשהו".	"משאב טבע זה משהו שהטבע מיצר כמו: הכינרת, ים המלח"; "מקום בטבע שיש בו חומרים השימושיים לאדם"; "דבר הנוצר על ידי הטבע ושייך לציבור (כגון אוויר הרים וימות)".	משאבי טבע הם חלקים מהסביבה הטבעית, ונחשבים שימושיים לסיפוק צרכיו של האדם ורצונותיו. הם כוללים עצמים דוממים, חומרים דוממים וחיים, שטחים, מרחבים ונופים.	הגדרה ומתן פירוש כוללני למושג משאב טבע על בסיס ידע קודם שנלמד וידע שהובנה.	בינונית	8א
ענו נכון – 2 נק' ענו על דבר אחד/ העתיקו מקטע המבוא/התייחסו רק למשאב מסוים – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'		"כדי שיהיה לנו נעים יותר, כדי שהדברים שקיימים בטבע לא יכחדו וישארו לנצח"; "כל פגיעה בטבע יכולה לגרום להכחדתו של משאב טבע"; "משאבי הטבע נותנים לנו חומרים חשובים. רוב המשאבים הם דברים שהאדם לא יכול להתקיים בלעדיהם".	מוטלת על כולנו אחריות לשמור על משאבי הטבע כי הם שייכים לכלל ויש לשמור עליהם למען הדורות הבאים; חשוב לשמור על משאבי הטבע כי זהו חלק מנוף המדינה והוא שייך לכולם; חלק ממשאבי הטבע הם בעלי תרומה כלכלית ויש לשמור עליהם.	מתן הסבר לרעיון הערכי על בסיס ידע קודם שנלמד ועל בסיס ידע שהובנה.	בינונית	8ב
ענו נכון על אחד ההיבטים – 2 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'		"ימת הכינרת חשובה מאוד למדינת ישראל ולתושבי טבריה כי חשוב לשתות מים וללא מים אין חיים"; "כך יבואו יותר תיירים לארץ ונהיה עשירים"; "היא מקור טבעי למים, לכן צריך להיות נקי בכינרת".	הכינרת חשובה לתושבי הסביבה הקרובה כמקור פרנסה (חקלאות, דיג, שירותי תיירות), וחשובה למדינת ישראל בהיותה צורת נוף ייחודית, מקור מים, ואתר תיירות ונופש.	סיכום על בסיס הבניית ידע.	קלה	9

4.1.2 – חלק ב – מה קורה לחופי הים התיכון בארצנו?

מס' שאלה	דרגת קושי	הישגים צפויים	תשובות נכונות צפויות	תשובות תלמידים		צינון
				תשובות נכונות	תשובות שגויות	
א1	קשה	הכללה לגבי צורת הנוף הטבעי על פי איתור פרטים בטקסט, ועל פי ידע קודם שנלמד בכיתה בהקשר למושג צורת נוף טבעי.	צורת הנוף עליה מדובר הקטע היא חוף או ים (מתקבל גם: חוף הים).	"החוף והים".	"צורות נוף פתוחות"; "בתי מלון ובתי מגורים".	ענו נכון על אחת מצורות הנוף – 2 נק' לא הכלילו ("חוף הים התיכון") או כתבו עודפות – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'
ב1	לא נוסה בנוסח זה	איתור וזיהוי תופעות שהן מעשה ידי אדם על פי פרטים בטקסט, ועל פי ידע קודם שנלמד בהקשר למושג תופעה מעשה ידי אדם.	תשובה נכונה מתייחסת ל פעולה המתרחשת (כמו בנייה) ו/או לתוצאת אותה פעולה בשטח. התופעות שהן מעשה ידי אדם: בנייה רבה ומגוונת: תחנות כוח, בתי מלון, מרינות, מפעלי תעשייה, מגורים. תוצאה : חסימת זרימת אוויר מהים; פיתוח ענף התיירות (הקשה); הסתרת הנוף.	פעולה : "בניית בניינים, בניית מרינות". תוצאה : "חסימת זרימת אוויר והריסת צמחים ובעלי חיים".		כתבו 3 תופעות – 2 נק' כתבו 1-2 תופעות – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'
א2	קלה	הסקה לגבי מהות השינויים הנגזרים מהתופעות ובחינת ההשלכות שלהן על בני האדם ועל הסביבה לטובה או לרעה, על בסיס ידע קודם שנלמד – ראייה רב-כיוונית.	השפעת השינויים לטובה : על בני האדם : מגורים על חוף הים; מקומות בילוי ונופש; פיתוח תעשייתי; מקומות תעסוקה. השפעת השינויים לרעה : על בני האדם : הסתרת נוף החוף והים; חסימת זרימת האוויר מכיוון הים; צמצום השטחים הפתוחים שאנשים יכולים ליהנות מהם. על הסביבה : צמצום השטחים הפתוחים; חסימת זרימת האוויר; פגיעה בסביבה הטבעית (צמחייה ובעלי חיים); זיהום הים עקב הזרמת שפכים.	לטובה : על בני האדם : "יש מקומות לגור בהם ומקומות שיכולים ליהנות ולנוח; "יש מקום נוח לחיות בו עם חוף יפה"; "לאנשים יהיה מקום מגורים, אנשים יבואו לבית מלון לאחר יום עבודה ארוך". לרעה : על בני האדם : פחות נופים פתוחים"; "אלה שגרים מאחורי הבתים בחוף הים מקבלים פחות אוויר והם לא רואים את נוף הים"; "חסימת זרימת אוויר, חסימת הנוף היפה". על הסביבה : "זה הורס סביבות חיים ובעלי חיים, ואת האוויר שלנו"; "הורסים לבעלי החיים את הבית, את מקום המחיה והורסים את אזורי הטבע היפים והשקטים"; "השפכים של אלה הגרים ליד הים מזהמים את הים".		השפעה לטובה : ענו נכון על 2 דברים (בני האדם) – 2 נק' ענו נכון על דבר אחד – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק' השפעה לרעה : כתבו 2 דברים לפחות (בני האדם או הסביבה) – 2 נק' כתבו דבר אחד – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק' סה"כ 4 נק'
ב2	בינונית	הבעת דעה מנומקת בזיקה לפרטים שבטקסט ולידע קודם שנלמד.	תופעות כאלה ממשיכות לקרות בגלל שתי סיבות אפשריות: 1. עקב השינויים בגודל האוכלוסייה וברמת החיים, גדלים הצרכים בבנייה, בפיתוח תעשייתי ובפיתוח תיירותי, ובכל השירותים והתשתיות הנלווים לכך. 2. אין די באכיפת החוקים שנחקקו בהקשר לבנייה לאורך החוף.	"תופעות אלה נמשכות בגלל הגדלת האוכלוסייה בארץ, ולכן צריך יותר בתים, מרינות ובניינים"; "כי אף אחד לא עושה דבר כדי לעצור זאת והם ממשיכים בבנייה"; "כי מדינת ישראל הסכימה שצריך לפתח את ענף התיירות".		ענו נכון לפחות על דבר אחד והסבירו – 2 נק' ענו תשובה חלקית או מרומזת – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'

4.1.2 – חלק ב – מה קורה לחופי הים התיכון בארצנו? (המשך)

מס' שאלה	דרגת קושי	הישגים צפויים	תשובות נכונות צפויות	תשובות תלמידים		ציון
				תשובות נכונות	תשובות שגויות	
א3	בינונית	איתור פרטים בטקסט.	הרשות המקומית החליטה להתחיל לבנות מרינה ובית מלון כדי לפתח את ענף התיירות.			כתבו 2 דברים – 2 נק' כתבו דבר אחד – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'
ב3(1)	בינונית	חיזוי השינוי לטובה שיגרם כתוצאה מביצוע ההחלטה הנ"ל, ברמת הפרט וברמת הסביבה, על בסיס הבניית ידע מהטקסט המרכזי, ידע קודם שנלמד והבנת המושג "שינויי".	השינוי לטובה: מבחינת האנשים - יהיו יותר מקומות דיור ומקומות עבודה; תפתח התיירות ויתווספו מקומות נופש ובילוי. מבחינת הסביבה – פיתוח היישוב: בניית בתים, בניית בתי מלון, סלילת כבישים, גינון ותשתיות.	"מבחינת האנשים: יהיו יותר מקומות בילוי ואנשים יפתחו עסק ויתחדשו. מבחינת היישוב וסביבתו: יגדל ויתפרסם יותר מיישובים אחרים"; "מבחינת האנשים: יהיו להם יותר מקומות לבילוי. מבחינת היישוב וסביבתו: ענף התיירות יתפתח"; "מבחינת האנשים: יהיו יותר מקומות עבודה (תעסוקה). מבחינת היישוב וסביבתו: יבואו לראות את היישוב".		כתבו 2 שינויים לגבי הפרט ו/או הסביבה – 2 נק' כתבו שינוי אחד – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'
ב3(2)	בינונית	חיזוי השינוי לרעה שיגרם כתוצאה מביצוע ההחלטה הנ"ל, ברמת הפרט וברמת הסביבה, על בסיס הבניית ידע מהטקסט המרכזי, ידע קודם שנלמד והבנת המושג "שינויי".	השינוי לרעה: מבחינת האנשים - צפיפות; צמצום השטחים הפתוחים. מבחינת הסביבה - חסימת הנוף; חסימת זרימת האוויר; פגיעה בחוף ובסביבה הטבעית; זיהום מי הים.	"מבחינת האנשים: יהיה להם פחות נוח של טבע ושל ים". מבחינת הסביבה: חלק מהנוף נהרס ולא נשאר הרבה מחוף הים".		כתבו 2 שינויים לגבי הפרט ו/או הסביבה – 2 נק' כתבו שינוי אחד – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'
ג3	בינונית	העלאת נימוקים המתנגדים להחלטת הרשות על פי ידע שנרכש במהלך משימת המבחן ועל פי ידע מצטבר ממקרים דומים שנלמדו.	טיעוני התושבים המתנגדים: המלון יסתיר את הנוף; יהיו פחות שטחים פתוחים בחוף הים; הנוף הטבעי ייהרס; יהיה עומס תחבורה לחוף הים; המלון יחסום את זרימת האוויר מהים; הים יזדהם.	"התושבים כתבו שעדיף לשמור על איכות הסביבה מאשר להזמין עוד תיירים, כי לבסוף נצטער על הטעות החמורה שאנו מבצעים כי ייגרם נזק לכולנו"; "התושבים טענו: למה לבנות, יש מספיק בתי מלון ומרינות, אין נוף ומרחב"; "אם יבנו בחוף בתים... זה יחסום את הנוף לדיירים ויגרום לחסימת זרימת האוויר".	"אנו מתנגדים לבניית המרינה ובית המלון בחוף הים".	כתבו 2 טיעונים לפחות- 2 נק' כתבו טיעון אחד – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'
ד3	בינונית	העלאת הצעה לדרך פעולתה של הרשות על סמך ידע קודם שנלמד אודות תפקוד תקין של רשות מקומית (התייחסות להתנגדות התושבים).	הרשות המקומית חייבת להתייחס להתנגדויות התושבים: היא יכולה להזמין אותם לדיון, ביכולתה לדון מחדש על התכנית, להתייחס לתושבים ולהשיב להם במכתב.	"להתייחס אליהם ולהקשיב להם ואולי לקחת מהם רעיונות, או שלא יבנו בכלל"; "להקשיב לתושבים ולא לקבוע החלטות לבד".	"לבנות אבל שיכנסו מספר מסוים של אנשים שיענה על רצון המתנגדים".	כתבו הצעה הגיונית בהתייחסות למחויבות הרשות – 2 נק' כתבו תשובה מרומזת/חלקית – 1 נק' התייחסו להתעלמות הרשות, טעו, לא ענו – 0 נק'

4.1.2 – חלק ב – מה קורה לחופי הים התיכון בארצנו? (המשך)

ציינון	תשובות תלמידים		תשובות נכונות צפויות	הישגים צפויים	דרגת קושי	מס' שאלה
	תשובות שגויות	תשובות נכונות				
ענו נכון – 2 נק' תיארו את הפעולה בלבד מבלי לעגנה בזכות, ענו תשובה חלקית/מרומזת – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'		"כל אחד מביע את דעתו בפרוייקט בניית הבניינים. יש כאלה שמתנגדים ויש כאלה שהם בעד זה"; "בחברה שהיא לא דמוקרטית אסור להתנגד ואם מתנגדים לחוקי הממשלה – נענשים"; "הם מביעים במכתבם דמוקרטיה כי לא רק הרשות יכולה להחליט אלא גם התושבים".	פעולות התושבים מבטאות התנהגות בחברה דמוקרטית משתי נקודות מבט: 1. התארגנות התושבים כקבוצה היא מתן ביטוי לזכות היסוד של חופש ההתארגנות והביטוי. 2. לתושבים יש זכות להתנגד / לנסות לשנות החלטות של הרשות המקומית; בדרך זו הם מנסים להשפיע על שינויים ביישוב ועל איכות החיים שלהם; המעורבות היא ביטוי לדמוקרטיה.	קישור התנהגות התושבים לזכות להתארגן ולהביע דעה (זכות יסוד), וכן הזכות להתנגד להחלטות תכנוניות של הרשות המקומית (קשרי גומלין בין הרשות לתושבים), על בסיס ידע קודם שנלמד.	קשה	3
ענו נכון – 2 נק' כתבו דוגמה ולא הגדירו או תשובה חלקית – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'		"דבר שנמצא בטבע ובני אדם משתמשים בו"; "משהו ששיך לטבע ואפשר לעשות ממנו מוצרים כלשהם"; "חומר או דבר מהטבע שהאדם משתמש בו לתועלתו ולצרכיו".	משאבי טבע הם חלקים מהסביבה הטבעית, ונחשבים שימושיים לסיפוק צרכיו של האדם ורצונותיו. הם כוללים עצמים דוממים, חומרים דוממים וחיים, שטחים, מרחבים ונופים.	הגדרה ומתן פירוש כוללני למושג משאב טבע על בסיס ידע קודם שנלמד.	קשה	4א
ענו נכון – 2 נק' העתיקו מקטע המבוא או נתנו דוגמה בלבד – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'	"לא לזהם שטחים פתוחים כדי שזנים רבים של בעלי חיים לא יכחדו".	"עלינו לשמור על משאבי הטבע כי האדם זקוק להם כדי להתקיים, וכדי להתפתח ולשגשג"; "צריך לשמור על משאבי הטבע כי אחרת יהיה קשה לנו לנשום, החורש והיער שייכים לנו ומרוויחים מזה פרנסה".	מוטלת על כולנו אחריות לשמור על משאבי הטבע כי הם שייכים לכלל ויש לשמור עליהם למען הדורות הבאים; חשוב לשמור על משאבי הטבע כי זהו חלק מנוף המדינה והוא שייך לכולם; חלק ממשאבי הטבע הם בעלי תרומה כלכלית ויש לשמור עליהם.	מתן הסבר לרעיון הערכי על בסיס ידע קודם שנלמד ועל בסיס הידע שהובנה.	קשה	4ב

4.1.3 – חלק ג – האם האוויר שאנו נושמים נקי ?

מס' שאלה	דרגת קושי	הישגים צפויים	תשובות נכונות צפויות	תשובות תלמידים		צייון
				תשובות נכונות	תשובות שגויות	
1	לא נוסח בנוסח זה	איתור וזיהוי תופעות על פי פרטים בטקסט ועל בסיס הבנת המושג "תופעה" (אבן יסוד), ניסוח התופעות בשם מכליל.	ציון התופעות המתוארות בשם מכליל, כגון: גידול במספר כלי הרכב בארץ ועומס תחבורה; זיהום אוויר; מחלות וקשיי נשימה.	התופעה הראשונה היא שבעשר השנים האחרונות הוכפל מספר המכוניות; התופעה השנייה היא שבארץ המכוניות מזהמות את הסביבה ואת האוויר.		זיהו ונסחו כהכללה 2 תופעות – 2 נק' ענו נכון על דבר אחד או תיארו ולא הגדירו – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'
2	קלה	הסבר הקשר הסיבתי שבין מעשה ידי אדם לתופעה (זיהום אוויר), על בסיס ידע קודם שנלמד.	זיהום האוויר הוא תופעה הנגרמת בעיקר ממעשה ידי האדם כי האדם הוא מפעיל את המכוניות וצריך דלק לשם כך; האדם הוא זה המשפיע על איכות הדלק; האדם מקים מפעלי תעשייה הגורמים לזיהום אוויר.	"כי המכוניות שהאדם המציא פולטות גזים שמזהמים את האוויר"; "בני האדם המציאו את המפעלים ואת המכוניות שמוציאות הרבה חומרים המזיקים לאיכות האוויר".	"מפני שהזיהום גורם מוות לבני האדם".	ענו נכון – 2 נק' לא ציינו במפורש את הגורם האנושי או עודפות – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'
3	קלה	(לבני האדם) : איתור פרטים בטקסט – קישור בין התופעות לתוצאות ולהשלכותיהם ביחס לאנשים. (לצמחייה) : קישור בין התופעה לתוצאות ולהשלכותיהם ביחס לצמחייה – על בסיס ידע קודם שנלמד.	הנזקים מזהום האוויר: לבני האדם : מחלות (דלקת ריאות, שיעול); מוות. לצמחייה : פיח על העלים; נבילה, רעלים.	לבני האדם : "קשיי נשימה ומחלות, כמו: דלקת ריאות, שיעולים". לצמחייה : "הגשם מזדהם, הצמחים שותים את המים, השורשים מורעלים והצמחים נובלים"; "מזיק לעצים וגורם להם לא לפלוט חמצן מהפחמן הדו חמצני שאנו פולטים"; "הצמחייה נחנקת ואינה יכולה לשחרר אוויר, ואנחנו לא נוכל לנשום".	"זיהום האוויר יגרום לבני האדם לנשימה, שתייה; להשקיית הסביבה (לצמחים, לפרחים).	ענו נכון על שני הדברים – 2 נק' ענו נכון על דבר אחד – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'
4	קלה	הבעת דעה על בסיס הבנת הגורם החברתי-דמוגרפי או הגורם הכלכלי, עם העלייה ברמת החיים.	מספר כלי הרכב בארץ הוכפל בגלל העלייה ברמת החיים, ריבוי האוכלוסייה, נגישות נוחה יותר, התפתחות חברתית וכלכלית, התפתחות טכנולוגית ותעשייתית.	"בני האדם מתרבים ומתרבים וככה יש יותר מכוניות כי בני האדם קונים אותם"; "מספר כלי הרכב הוכפל כדי שאנשים יגיעו מהר יותר לעבודה, לאירועים ולמקומות שונים בארץ".	"כי הארץ גדלה ולא יכולנו ללכת ברגלי".	ענו נכון על אחד ההיבטים – 2 נק' כתבו תשובה חלקית, מרומזת או עודפות – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'
5א	קלה	הסקה מהטקסט לגבי הגורם היוזם.	המשרד לאיכות הסביבה יזם תכנית לשיפור איכות האוויר.			ענו נכון – 2 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'

4.1.3 – חלק ג – האם האוויר שאנו נושמים נקי? (המשך)

מס' שאלה	דרגת קושי	הישגים צפויים	תשובות נכונות צפויות	תשובות תלמידים		ציון
				תשובות נכונות	תשובות שגויות	
5	בינונית	איתור פרטים בטקסט (הפעולה המתוכננת) וניתוחם. שיוכם לגורם המבצע – מוסד ציבורי ו/או הנהג, על בסיס ידע קודם שנלמד לגבי תחומי האחריות והסמכויות של מוסדות ציבור.	כדי למנוע זיהום אוויר מוסדות הציבור צריכים: לחוקק חוקים ולאכוף אותם; ליעל ולשפר את מערכת התחבורה הציבורית; לפרסם את התקנות ברבים ולידע את הציבור; לדאוג לאיכות הדלק.	"להפחית את כלי הרכב ולהרבות את הרכבות והאוטובוסים"; "לבדוק אם המכוניות תקינות, ליעל ולשפר את מערכת התחבורה הציבורית, לשפר את איכות הדלק שהמכוניות משתמשות בו".	"לצמצם את כמות המכוניות והדלק"; "להשמיד את כל המכוניות, לשים יותר פחים בסביבה...".	ענו נכון על דבר אחד – 2 נק' ענו תשובה עקיפה – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'
5	בינונית	תחומי האחריות והסמכויות של מוסדות ציבור.	הנהגים צריכים : לקנות דלק באיכות טובה; להשתמש יותר בתחבורה הציבורית; להשתמש פחות ברכב פרטי; להקפיד על רכב תקין.	"לבדוק שהרכב שלהם תקין בשביל למנוע זיהום אוויר"; "לצמצם את נסיעתם ברכבם האישי ולהשתמש כמה שיותר בכלי רכב ציבוריים".		ענו נכון על דבר אחד – 2 נק' ענו תשובה עקיפה, עתידנית או מקרה פרטי – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'
5	בינונית	הבעת דעה מנומקת, על בסיס ידע נלמד, לגבי אחריותם המשותפת של מוסדות הציבור והנהגים, בשמירה על איכות האוויר.	שמירה על איכות האוויר אינה נתונה באחריות הבלעדית של מוסדות הציבור, אלא היא גם בתחום אחריותם של הפרטים (הנהגים).	"לא רק מוסדות הציבור צריכים לפעול נגד זיהום האוויר, גם אנחנו גורמים לתופעה זאת וגם אנחנו התושבים צריכים לפעול נגד זיהום האוויר"; "זה לא נכון, כל אחד יכול לקחת אחריות ולנסוע פחות, ולאט לאט יחזרו לעבר (למשל: לרכב על אופניים)".	"לדעתי זה לא הגיוני שיש סבורים שתפקידם לזהם את הסביבה".	התייחסו לאחריות המשותפת של המוסדות והפרטים – 2 נק' ענו תשובה כללית או סיסמה – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'
6	קלה	הבעת דעה בעקבות הבניית ידע ממיזוג הטקסטים, ואמפטיה כלפי האירוע המתואר.	אבא של אור (כאזרח שאכפת לו), בדבריו לנהג המשאית, יכול להתייחס לשני דברים: (1) לפעילות המזהמת של המשאית; (2) לפעילות מונעת כמו בדיקת תקינות המכונית, החלפת דלק ועוד, על פי קטע ב'.	"אבא של אור אמר שהרכב לא תקין, זה לא בסדר שלא בדקת את הרכב"; "אבא של אור יידע את נהג המשאית על מצב זיהום האוויר ואמר לו ללכת לבדוק אם רכבו תקין כדי שיוכל לנסוע בלי לפלוט גז".		ענו בהתייחסות לשני הדברים – 2 נק' כתבו רק דבר אחד – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'
6	קלה	הבנת התפקיד של נציג מוסד ציבורי (פקח של המשרד לאיכות הסביבה) באכיפת חוקים, על בסיס אירועים דומים שנלמדו בכיתה.	הפקח של המשרד לאיכות הסביבה (כבעל תפקיד מוסמך) היה אומר: המכונית פולטת גז בעל ריח חריף, וזה מסכן את כל האנשים הנוסעים במכוניות בכביש העמוס; צריך לתקן את הרכב. הפקח יכול גם להשתמש באמצעי התראה: לרשום את מספר הרכב; להסביר או לנקוט סנקציות; לתת קנס; להוריד את הרכב מהכביש.	"הוא היה נותן לו קנס ואומר לו שזה מחוץ לחוק"; "גורר אותו לתחנת הפיקוח".	"הוא בטח היה מזמין מתקן משאיות ומתקן לו את המשאית".	ענו נכון – 2 נק' ענו נכון אך לא הדגישו את סמכות הפקח או חזרו על הכתוב ב-6א' – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'

4.1.3 – חלק ג – האם האוויר שאנו נושמים נקי? (המשך)

ציינון	תשובות תלמידים		תשובות נכונות צפויות	הישגים צפויים	דרגת קושי	מס' שאלה
	תשובות שגויות	תשובות נכונות				
ענו נכון – 2 נק' כתבו דוגמה ולא הגדירו – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'		"משאב טבע הוא מקור שבא מן הטבע"; "מקום בטבע שיש בו חומרים שהם שימושיים/נחוצים לאדם".	משאבי טבע הם חלקים מהסביבה הטבעית, ונחשבים שימושיים לסיפוק צרכיו של האדם ורצונותיו. הם כוללים עצמים דוממים, חומרים דוממים וחיים, שטחים, מרחבים ונופים.	הגדרה ומתן פירוש כוללני למושג על בסיס ידע קודם שנלמד.	בינונית	7א
ענו נכון – 2 נק' העתיקו מקטע המבוא או התייחסו רק למשאב מסוים – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'		"אנו תלויים בחלק ממשאבי הטבע ולכן עלינו לא לזהם אותם"; "יש מוצרים שאנו משתמשים בהם בחיי היום יום שמקורם במשאבי טבע ולכן עלינו לשמור עליהם".	מוטלת על כולנו אחריות לשמור על משאבי הטבע כי הם שייכים לכלל ויש לשמור עליהם למען הדורות הבאים; חשוב לשמור על משאבי הטבע כי זהו חלק מנוף המדינה והוא שייך לכולם; חלק ממשאבי הטבע הם בעלי תרומה כלכלית ויש לשמור עליהם.	מתן הסבר לרעיון הערכי על בסיס ידע קודם שנלמד ועל בסיס הידע שהובנה.	בינונית	7ב
ענו נכון – 2 נק' כתבו חוק אך לא בנושא זיהום האוויר – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'		"מותר לנסוע במכונית בשכונה משעות 6.00-14.00 ומ-16.00-21.00. אסור לפזר רעלים או לזרוק חומרים כימיים באזור".	יש להתייחס לאופן הניסוח, לרלוונטיות החוק, ולהיותו חוק עירוני (בשונה מחוקים אחרים). לדוגמה: חל איסור על משאיות לנסוע בכבישים בתוך היישוב; משאיות יורשו לנסוע רק בכבישים עוקפים או רק בשעות הלילה; יש להשתמש לצורכי הדברה בחומרים ידידותיים לסביבה.	תרגום של רעיונות שהובאו במשימת המבחן לחוק או לתקנה, על בסיס ידע בנוגע לחוקים ולאופן ניסוחם.	בינונית	8

4.1.4 – חלק ד – מה קורה לשטחי החולות והדיונות באזור החוף?

ציון	תשובות תלמידים		תשובות נכונות צפויות	הישגים צפויים	דרגת קושי	מס' שאלה
	תשובות שגויות	תשובות נכונות				
ענו נכון על 2 דברים – 2 נק' ענו נכון על דבר אחד ו/או הוסיפו דברים שאינם צורות נוף (טבע, גשם) – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'	"אזור החוף"; "הנוף הטבעי".	"החולות והדיונות הנמצאות ליד הים".	צורות הנוף אליהם מתייחס הקטע הן: חולות ודיונות, חוף ים.	הכללה לגבי צורת הנוף הטבעי על פי איתור פרטים בטקסט, ועל פי ידע קודם שנלמד בכיתה בהקשר למושג צורת נוף טבעי.	בינונית	א1
כתבו 2 שינויים – 2 נק' כתבו שינוי אחד – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'		"נעלמו החולות והדיונות וגם בעלי חיים וצמחים השייכים לאותו אזור, והשינויים הם שעכשו כבר אין חולות באותו מקום ואין בע"ח וצמחים".	השינויים שחלו באזור: היעלמות שטחי החולות והדיונות, היעלמות בעלי החיים והצמחים המיוחדים לסביבה זו.	הבנת המושג שינוי (במסגרת אבן היסוד סביבות חיים משתנות) וקישורו לפרטים רלוונטיים בטקסט.	לא נוסה בנוסח זה	ב1
כתבו 2 סיבות (בנייה וכרייה) – 2 נק' כתבו סיבה אחת – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'			הסיבות לשינויים – היעלמות שטחי החול (בע"ח וצמחייה) – הן שתיים: (1) בנייה רבה לאורך רצועת החוף; (2) כריית חול ושימוש בחול לצרכי בנייה ותעשייה.	מתן הסבר בנוגע לשינויים המתרחשים בחופי הים על בסיס ידע שנלמד בכיתה ושהובנה.	לא נוסה	א2
ענו נכון על דבר אחד – 2 נק' נתנו דוגמה אישית או נזק עקיף/סובייקטיבי או כתבו עודפות – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'	"בעוד כמה שנים תהיה גניבת חולות".	"לא יהיו דיונות ולא יהיו מי תהום"; "הנזקים שיגרמו בעתיד – לא יהיה לנו מים כדי לשתות".	נזקים בטווח הארוך : שטחי הדיונות יצטמצמו מאוד; חול חדש לא יזרום מן הים לחוף וישלים את החסר; מי גשמים לא יחלחו לתהום; בעלי חיים וצמחים ייחודיים לאזור יכחדו.	חיזוי הנזקים העתידיים על בסיס הטקסט וידע קודם שנלמד בנושא תהליכי שינוי והשלכותיהם.	קלה	ב2
קשרו עם המושג משאב מן הטבע והפגיעה בו – 2 נק' ענו תשובה חלקית – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'		"החולות הם משאב טבע ולכן אסור לגנוב חולות כי לא משיגים אותם בקלות, הם נוצרים לבד"; "הוא לוקח חול לארגז החול שלהם ומשאיר אותנו עם פחות חול ולוקח חול בלי רשות המדינה והממשלה ואיכות הסביבה".	החולות בחוף הים הם משאב מן הטבע. לאף אחד אין רשות להשתמש בהם לצרכיו האישיים. נהג הטנדר הלוקח חול לצרכיו הפרטיים גורם לפגיעה במשאב זה ולצמצומו.	קישור בין מעשיו של בעל הטנדר לטקסטים ולידע שהובנה בדבר הפגיעה במשאב מן הטבע.	בינונית	3

4.1.4 – חלק ד – מה קורה לשטחי החולות והדיונות באזור החוף? (המשך)

ציינון	תשובות תלמידים		תשובות נכונות צפויות	הישגים צפויים	דרגת קושי	מס' שאלה
	תשובות שגויות	תשובות נכונות				
כתבו שם המגדיר את הנושא המרכזי – 2 נק' כתבו שם כללי – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'		"כנס הצלת החול ונופיו"; "שמירה על החול ונופיו"; "החול בטבע"; "האדם וחוף הים"; "להגנת החול ונופיו".	דוגמאות לשמות: שמירה על החול ונופיו; מה ניתן לעשות כדי לשמר את החולות; תפקיד הציבור בשמירה על החולות; לשמור על החולות בארצנו.	מתן שם ליום העיון שייצג את הנושא המרכזי, על פי הידע שהובנה והכרת קריטריונים לקביעת שם (מתחום החינוך הלשוני).	בינונית	א4
כתבו שני נושאים הקשורים לעניין המרכזי – 2 נק' כתבו נושא אחד – 1 נק' לא ניסחו כנושא, טעו, לא ענו – 0 נק'	"חשוב לדבר על כך שכדאי לקבוע חוק שיאסור על אנשים המטיילים בחוף לקחת מן החול אפילו קצת".	"חשיבות משאב הטבע – חול ים; כיצד מגיע החול לחופים; חול - משאב מלאכותי או משאב טבע!"	כל נושא רלוונטי הקשור לחולות ולדיונות בהיבטים שעלו מהמשימה.	הגדרת תתי נושאים על בסיס קטעי המידע והידע שהובנה בהתאמה לקריטריונים מתחום החינוך הלשוני.	קשה	ב4
ענו נכון – 2 נק' ענו תשובה כללית – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'		"להכין מעין תקנון ובו חוקים השומרים על חולות הים והדיונות"; "להבהיר את דרכי השימוש במשאבי טבע בכך שאולי לעשות קמפיין, לתלות שלטים ולקיים הרצאות"; "לעשות יום שבו תהיה מסיבה ואז כולם ירצו לבוא ונגיד להם שכדי להיכנס עליהם לחתום על חוזה לשמירת חול הים".	הצעת פעולה אקטיבית של הציבור. כל דבר שציבור אנשים יוכל לבצע ולהשפיע באופן פרטי ומאורגן: קריאה להמנעות אישית, התנדבות, אזרה, התראה בפני גופי פיקוח, עירנות להתנהגות אחרים, הצעות לחקיקה.	העלאת הצעות למעורבות הציבור – הצעה יצירתית ובת ביצוע.	בינונית	ג4
ענו נכון – 2 נק' ענו על דבר אחד/ העתיקו מקטע המבוא/התייחסו רק למשאב מסוים – 1 נק' טעו, לא ענו – 0 נק'		"כי זו מדינתנו וגם אחריותנו, כי גם אנחנו משתמשים במשאבי טבע אלו".	מוטלת על כולנו אחריות לשמור על משאבי הטבע כי הם שייכים לכלל ויש לשמור עליהם למען הדורות הבאים; חשוב לשמור על משאבי הטבע כי זהו חלק מנוף המדינה והוא שייך לכולם; חלק ממשאבי הטבע הם בעלי תרומה כלכלית ויש לשמור עליהם.	מתן הסבר לרעיון הערכי על בסיס ידע קודם שנלמד ועל בסיס הידע שהובנה.	בינונית	ד4